

БАДИЙ ТАРЖИМАДА ҲИССИЙ БАҲОЛАШ ЛЕКСИКАСИНИНГ БЕРИЛИШИ (ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА)

Дилдора Шавкатовна Комилова

Ғарб тиллари кафедраси ўқитувчиси, ТДШУ

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада инглиз ва ўзбек тиллари бевосита таржималарида ҳиссий баҳолаш лексикасининг берилиши ҳақида фикрлар боради. Образли ҳамда хис-хаяжонни ифодаловчи лисоний воситалар бадий асарнинг ўта муҳим ва ажралмас бадий-эстетик воситалари эканлиги туфайли, таржима тилида тенг қийматли лисоний воситалар танлаш йули билан уларни таржимада мазмуний ва вазифавий беками-кўст акс эттириши бадий нутқ хусусиятининг аслиймонанд талқинига олиб келади.

Калит сўзлар: *Ҳиссий баҳолаш лексикаси, бадий таржима, услубий вазифалар, бадий нутқ, илмий-киёсий тадқиқ.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье есть мысли о даче лексики эмоциональной оценки в прямых переводах с английского и узбекского языков. В связи с тем, что образно-эмоциональные языковые средства являются очень важными и незаменимыми художественно-эстетическими средствами художественного произведения, их содержательно-функциональное плавное отражение в переводе путем выбора равнозначных языковых средств в языке перевода приводит к оригинальной интерпретации художественного произведения. особенность художественной речи.

Ключевые слова: *Лексика эмоциональной оценки, художественный перевод, методические задачи, художественная речь, научно-сопоставительное исследование.*

КИРИШ

Бадий таржимада ҳиссий баҳолаш лексикасининг берилиши асосан лисоний воситалар луғавий-мантикий ва контекстуал маъноларининг ўзаро муносабатга киришуви заминида пайдо бўлиб, нутқнинг таъсирчанлиги ва жозибадорлигини вужудга келтиради, таъсир қувватини оширади, фикрнинг янада мукамалроқ ва теранроқ ифода этилишига кўмаклашади. Лисоний воситаларнинг хиссий-таъсирчан маънолари луғавий-мантикий маъноларидан фарқли ўлароқ, хис-хаяжон ифодаси учун қўлланилгани холда, сўзловчининг хаяжонли холатини, хис туйғусини, атрофдаги воқеа ходисаларга муносабатини

акс эттиради. Чунки атроф воқеа-ходисалари билан чамбарчас боғлиқ инсон фаолияти ҳамиша хиссиёт оғушидадир.

Чунончи, инсон бирор нарса ёхуд воқеа-ходисага муҳаббат ёки нафрат хисси билан қарайди, диққат-эътиборини бир нуқтага тўплаб ҳаяжон билан суҳбатдошини тинглай бошлайди, жаҳл отига минади, жазава қилади, шодланади, завқланади. Инсон табиатидаги бундай ўзгаришлар нафақат унинг юзида, ҳаракатларида, балки нутқида ҳам ўз аксини топади.

АСОСИЙ ҚИСМ

Лисоний воситаларни она тилига адекват талқин этиш таржима амалиётининг жуда муҳим, шу билан бирга ута мураккаб муаммоларидан ҳисобл анад. Зеро, таржимонлар ҳиссий -таъсирчан лисоний воситаларни ўзбек тилига угиришда анча-мунча хато ва камчиликларга йўл қўядиларки, бу ҳол нутққа алоҳида жозиба ва таъсирчанлик бахш этувчи мазкур тил бирликларининг табиатан мураккаблиги билан боғлиқдир. Ҳиссий -таъсирчан лисоний бирликлар ўз услубий вазифаларига кўра аксарият тилнинг огзаки нутқ жанрига тааллуқли воситаларидирларки, уларнинг бундай хусусияти таржимон зиммасига нафақат уларга хос услубий бўёқни - оғзаки нутқ жанрига оидлик хусусиятини, балки ифоданинг ҳиссий -таъсирчанлигини ҳам қайта яратиш вазифасини юклайди.

Муайян ҳаяжонли ҳолат гурли тилларда турлича ўзига хос ифода восита ва усулларига эга бўлиб, улар бир-бирларидан аксарият ҳолларда ссзиларли даражада фарқ қилишлари туфайли таржимон ўз эътиборини мазкур восита ва усулларни ўз тилида моддий тиклашга ҳаракат қилишда кўра улар воситасида ифода этиладиган фикрни, жозиба ва таъсирчанликни зарурий йўналишда қайта яратишга қаратмоғи лозим. Бадиий нутқ таркибида қўлланилган ҳиссий-таъсирчан лисоний воситалар тизими асарнинг умумий-эстетик хусусиятини вужудга келтиргани ҳолда, муаллифнинг бадиий-ғоявий мақсадини руёбга чиқаради. Бадиий асар таркибида огзаки (асосан диалогик) нутқ намуналарини намоиш этадиган бундай лисоний воситалар сўзловчининг атрофдаги воқеа-ходисаларга нисбатан ҳам ижобий, ҳам салбий муносабатини ифода этади. Мазкур муносабатлар дўстона ўз тарзда намоён бўлиши ҳам, ҳазиломуз, кинояли, илтифотсиз шаклда кўзга ташланиши ҳам, таҳқиромуз, ҳақоратом ўз оҳанг касб этиши ҳам мумкин.

Отажон Ҳошимнинг образлар хусусида билдирган фикрларн ҳам диққатга сазовордир. У шундай ёзади: Ҳиссий баҳолаш лексикасини деганда олдимизга умуман адабий асарнинг (агар у ҳақиқий адабий асар бўлса) асосий

хусусиятидан иборат бўлган кенг маънода образ масаласи гавдаланади.и Маълум, адабий асарнинг асосий объекти— одам, белгили типик ҳаёт шароитида яшовчи типик одамни кўрсатишдир, ҳамда у одам орқали ҳаётни, воқеликни тасвирлашдир. Бадий асарда кўрсатадиган ҳаёт ва табиат кўринишлари, белгили жамият одамларини тасвир қилиш учун зарурий умумий бир фондир. Демак, бадий асарда одамни кўрсатиш — одам орқали уни ўраган, етиштирган типик ижтимоий ҳам табиий ҳаётни кўрсатишдан иборатдир.

Бадий ёдгорликнинг умумий хиссий -таъсирчан оҳангини таржимада тўла-туки қайта яратиш масъулияти санъаткордан таржима тилида аслиятда қўлланилган турли-туман хиссий-таъсирчан лисоний бирликлар маъно ва услубий вазифаларини акс эттирадиган муқобил ифода воситалари қидириб топишни, бунинг учун, биринчи навбатда, қийинлашган тиллар синонимик бойликларини семантик-услубий жиҳатдан илмий-қийин тадқиқ қилиб улар орасидаги мувофиқлик ва ўзгачалик ҳолатларни муайян этишни талаб қилади.

ХУЛОСА

Шундай бўлар экан таржимада ҳам маълум бадий асарнинг образларини, типларини аслидай қилиб беришнинг аҳамияти ўз-ўзидан маълум бўлиб қолади» Отажон Ҳошим асардаги образларнинг хусусиятлари ҳақида гапирар экан, аввало қаҳрамонларнинг келиб чиқишини ижтимоий ҳаёт билан, улар вояга етган муҳит билан боғлаб талқин этади. Таржимондан ҳам ҳақли равишда воқеликнинг оригиналга хос берилишини талаб қилади.

REFERENCES

1. Ҳошимов О. «Евгений Онегин» таржимаси тўғрисида.— А. С. Пушкин. Евгений Онегин. Ойбек таржимаси. Тошкент, Ўздавнашр, 1937.
2. Мусаев К. Таржима назарияси асослари: Дарслик.Т.: Ўзбекистан Республикаси ФА «Фан» нашриёти, 2005.-352 б.
3. Абдуллаева М. Р. Инглиз тилидан Ўзбек тилига илк бевосита таржималарда мазмун ва шакл мутаносиблиги. Termiz Davlat Universiteti. "Adabiy aloqalar va madaniyatlarning uzaro tasiri." Xalqaro ilmiy konferensiya 2019 -б. 237-239
4. Бархударов Л. С. Язык и перевод. - ИМО, 1975. - 339 с
5. Гачечиладзе Г. Р. Вопросы теории художественного перевода. - Тбилиси: Изд-во Тбил. Университета, 1970. - 284 с.

-
6. Abdullayeva M. R. Give a classification of works by translating national events and concepts. Materials of the XVII international scientific and practical conference CUTTING EDGE SCIENCE -2020. Pages133-135.
 7. Mirabdullayeva, Z. O., & Bakhadirova, D. A. (2021). EFFECTIVE USE OF MODERN TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)*, 2(09), 12-16.. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/WAUBJ>
 8. Mirabdullayeva Zulfiya Olimjonovna, & Bakhadirova Dildora Azodovna. (2020). Problems Of Adequacy And Equivalency In Translation . *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(10), 385–390. <https://doi.org/10.37547/tajssei/Volume02 Issue 10-62>